

Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

ΧΑΡΙΚΛΕΙΑ ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΜΑΝΔΑΜΑΔΙΩΤΟΥ*

(*Περίληψη*) Το έτος 2012 ήταν μια πολυτάραχη περίοδος για την Ελλάδα. Η χώρα είχε να αντιμετωπίσει μια σειρά από προβλήματα σχετικά με τον πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Η οικονομική ύφεση στη χώρα, ως αποτέλεσμα των λανθασμένων πολιτικών που ακολουθήθηκαν κατά κύριο λόγο στις εγχώριες πολιτικές και στη συνέχεια στην εξωτερική πολιτική το 2009, είναι ακόμα σε εξέλιξη. Σε αυτό το άρθρο, πρόκειται να παρουσιάσει η εσωτερική πολιτική στην Ελλάδα, οι βουλευτικές εκλογές που διεξήχθησαν δύο φορές την ίδια χρονιά, οι δυσκολίες του σχηματισμού νέας κυβέρνησης, η οικονομία, ειδικά οι οικονομικές υποθέσεις της χώρας και του ευρώ, και τελευταία η εξωτερική πολιτική. Το άρθρο έχει ως στόχο να παρουσιάσει τα κρίσιμα γεγονότα του 2012 στην Ελλάδα και τις προηγούμενες εκδηλώσεις που οδήγησαν στα ζητήματα που αντιπετοπίζουμε, μέσα από τη σκοπιά των ελληνικών και των ξένων εφημερίδων και άρθρων.

Λέξεις κλειδιά: πολιτική, οικονομική και κοινωνική αναταραχή, οικονομική ύφεση, εσφαλμένες πολιτικές, οι ανισοροπίες των δημόσιων οικονομικών, κρίση χρέους, βουλευτικές εκλογές, να σχηματίσει νέα κυβέρνηση, ευρώ, εξωτερική πολιτική.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ

Εισαγωγή

- 1) Πώς η Ελλάδα έγινε ένα φλέγον ζήτημα για την Ευρώπη.
 - 2) Τα σημαντικότερα γεγονότα στην ελληνική πολιτική σκηνή το 2012.
 - 3) Οι απεργίες και κοινωνική αντίσταση στην Ελλάδα, οι στόχοι και τα επιτεύγματα τους.
 - 4) Η Ελλάδα και το ευρώ.
 - 5) Η ελληνική εξωτερική πολιτική.
- Συμπέρασμα.

*

Εισαγωγή

Υπάρχει μια σύγχυση της ορολογίας όταν αναφερόμαστε στο ελληνικό πρόβλημα στην καθημερινή "δημοσιογραφική" χρήση της γλώσσας. Το ελληνικό πρόβλημα συχνά αναφέρεται ως "οικονομική κρίση" με την αύξηση της ανεργίας, τη μείωση των πραγματικών εισοδημάτων και μια γενικότερη μείωση της ζήτησης. Με τον όρο "οικονομική κρίση", όμως, ταυτίζεται επίσης η ελληνική κρίση χρέους. Αυτές οι δύο είναι διαφορετικές ορολογίες και ο προτιμώμενος όρος για την πρώτη είναι "ύφεση". Έχοντας κάνει αυτή τη διάκριση, μπορούμε να προχωρήσουμε για να περιγράψουμε τα αίτια της κρίσης χρέους στην Ελλάδα και θα είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε πώς και γιατί η Ελλάδα έγινε ένα φλέγον ζήτημα για την Ευρώπη και την Ευρωζώνη.

* Αρθρογράφος: Χαρίκλεια Κ. Μανδαμαδιώτου, προπτυχιακή φοιτήτρια του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου, μέλος της SAFIA, ερευνήτρια του ινστιτούτου Νοτιοανατολική Ευρώπη και ενεργή συμμετέχουσα σε προσομοιώσεις, MUNs (Model United Nations).

1. Πώς η Ελλάδα έγινε ένα φλέγον ζήτημα για την Ευρώπη.

Η περίοδος μετά το 1974 ήταν μια περίοδος υψηλού δανεισμού για την Ελλάδα, με αποτέλεσμα την ταχεία επέκταση του χρέους. Μεταξύ 1980 και 1993, το χρέος αυξήθηκε από 28,6% σε 111,6% του GDP.¹ Το έλλειμμα για την ίδια περίοδο ήταν επίσης υψηλό. Μετά το 1993, η οικονομία πήγε σε μια ομαλότερη πορεία, προκειμένου να ανταποκριθεί στα κριτήρια σύγκλισης της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Χάρη στην επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης και των ιδιωτικοποιήσεων, το χρέος άρχισε να μειώνεται ελαφρά ως ποσοστό του ΑΕΠ και το έλλειμμα μειώθηκε το 1999 κάτω από το 3%, με αποτέλεσμα να επιτρέψουν στην Ελλάδα να ενταχθεί στην ΟΝΕ. Αργότερα αποκαλύφθηκε ότι το σχετικά υψηλό επίπεδο απόδοσης που παρουσιάζεται κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οφείλεται σε κρυφά ελαττώματα και δάνεια, μια πρακτική που ονομάζεται δημιουργική λογιστική, η εφαρμογή της οποίας βοήθησε την τράπεζα επενδύσεων Goldman Sachs.

Το φθινόπωρο του 2004, ο υπουργός Οικονομικών Γιώργος Αλογοσκούφης διεξάγει οικονομική απογραφή υπό την πίεση της Eurostat. Η απογραφή αποκάλυψε πως η χώρα έκρυβε, στο παρελθόν, κρατικές δαπάνες οδηγώντας σε αναθεώρηση προς τα πάνω των δημοσιονομικών ελλειμμάτων των προηγούμενων ετών. Αυτό οδήγησε στην απώλεια της αξιοπιστίας της χώρας και σε μια τριετή επιτήρηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά το ίδιο έτος, η Eurostat αναθεώρησε το ελληνικό δημόσιο προϋπολογισμό για τα προηγούμενα έτη και απο εκεί καταδείχθηκε ότι η Ελλάδα ποτέ δεν είχε συναντήσει τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ και ακόμη και μετά το κρίσιμο έτος του 1999, είχε ακόμα ένα έλλειμμα άνω του 3%.^{3 4}

Η ελληνική οικονομία, όμως, ήταν μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες στην Ευρωζώνη κατά το 2000 - 2007. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 4,2%, μέσα από ξένα κεφάλαια που εισέρεαν στη χώρα.⁵ Παρ' όλα αυτά, η χώρα συνέχισε να καταγράφει υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα κάθε χρόνο. Οικονομικές στατιστικές αποκαλύπτουν ότι υπήρχαν σταθερά πλεονάσματα του προϋπολογισμού 1960 - 1973 για την ελληνική γενική κυβέρνηση, αλλά μόνο από τότε καταγράφηκαν δημοσιονομικά ελλείμματα. Το 1974-80 η γενική κυβέρνηση είχε μια εποχή με μέτρια και αποδεκτά ελλείμματα του προϋπολογισμού (κάτω από το 3% του ΑΕΠ).

Σύμφωνα με ένα κύριο άρθρο που δημοσιεύθηκε από την ελληνική συντηρητική εφημερίδα Καθημερινή, μεγάλα δημόσια ελλείμματα ήταν πράγματι ένα από τα χαρακτηριστικά που σημάδεψαν το ελληνικό κοινωνικό μοντέλο από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας το 1974. Μετά την αφαίρεση της δεξιάς στρατιωτικής χούντας, η κυβέρνηση ήθελε μάλλον να φέρει, τα στερημένα απο πολιτικά δικαιώματα, αριστερά τμήματα του πληθυσμού στην οικονομική πορεία. Για να το γίνει αυτό, οι διαδοχικές ελληνικές κυβερνήσεις είχαν, μεταξύ άλλων, συνήθως μεγάλα ελλείμματα ώστε να χρηματοδοτήσουν θέσεις εργασίας στο δημόσιο τομέα, τις συντάξεις, και άλλες κοινωνικές υπηρεσίες.⁶

Η μακρά περίοδος με υψηλά ετήσια ελλείμματα του προϋπολογισμού προκάλεσε μια κατάσταση όπου, από το 1993, ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ συνεχώς βρισκόνταν να είναι στο κρίσιμο και αρνητικό έδαφος πάνω από 94%. Στην αναταραχή της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η κατάσταση έγινε μη βιώσιμη (οι κεφαλαιαγορές παγώνουν τον Απρίλιο του 2010),⁷ καθώς η ύφεση είχε προκαλέσει το επίπεδο του χρέους γρήγορα να αυξηθεί πάνω από το μέγιστο βιώσιμο επίπεδο για την Ελλάδα (που ορίζεται από τους οικονομολόγους του ΔΝΤ να είναι 120%). Σύμφωνα με το "Πρόγραμμα της Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα" που δημοσίευσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Οκτώβριο του 2011, το επίπεδο του χρέους, αναμενόταν να επιδεινωθεί περαιτέρω σε ένα ιδιαίτερα μη βιώσιμο επίπεδο του 198% το 2012, αν η προτεινόμενη συμφωνία για την αναδιάρθρωση του χρέους δεν τίθονταν σε εφαρμογή.⁸

Αρχικά, η υποτίμηση του νομίσματος βοήθησε την ελληνική κυβέρνηση να χρηματοδοτήσει το δανεισμό. Μετά την εισαγωγή του ευρώ τον Ιανουάριο του 2001, η υποτίμηση ως εργαλείο εξαφανίστηκε. Καθ' όλα τα επόμενα 8 χρόνια, η Ελλάδα ήταν ωστόσο σε θέση να συνεχίσει το υψηλό επίπεδο του δανεισμού, λόγω των χαμηλότερων επιτοκίων των κρατικών ομολόγων σε ευρώ, σε συνδυασμό με μια μακρά σειρά από ισχυρούς ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ. Ένα άλλο πρόβλημα απο το οποίο η Ελλάδα έχει πληγεί τις τελευταίες δεκαετίες, είναι φόρος εισοδήματος της κυβέρνησης. Κάθε χρόνο είναι πολύ χαμηλότερο από το αναμενόμενο επίπεδο. Το 2010, το εκτιμώμενο κόστος της φοροδιαφυγής για την ελληνική κυβέρνηση ανήλθε σε πάνω από 20 δισ. ευρώ ετησίως.

¹ Το χρονικό διάγκωσης του δημόσιου χρέους 1980-2005, Ι.Δ. Καμάρας. *Καθημερινή*, Δεκέμβριος 15, 2005.

² Το χρονικό ενός προαναγγελθέντος εκτροχιασμού, Χ.Καρανίκας. *Τα Νέα*, Ιούλιος 31, 2010.

³ Με έλλειμμα άνω του Μάαστριχτ μπήκαμε το 1999 στην ΟΝΕ, Κ.Μοσχονας. *Ελευθεροτυπία*, Νοέμβριος 15, 2004.

⁴ Οικονομικό θαύμα με παθογένειες. *Καθημερινή*, Ιούνιος 26, 2011.

⁵ Ελλάδα: Ξένο κεφάλαιο με αυξημένη εισροή. ("Greece: Foreign Capital Inflows Up"). Ελληνική πρεσβεία στη Πολωνία, (Greeceinfo.wordpress.com). Σεπτέμβριος 17, 2009.

⁶ Back down to earth with a bang (Έκδοση στα Αγγλικά). *Καθημερινή*, Μάρτιος 3, 2010.

⁷ Financial crisis: Timeline, by Patrick Kingsley. *The Guardian*, Αύγουστος 7, 2012.

⁸ "The Economic Adjustment Programme for Greece: Fifth Review – October 2011" (Draft). *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*.

Τα προβλήματα όμως ήρθαν στην επιφάνεια όταν η παγκόσμια οικονομική κρίση κορυφώθηκε, με τις αρνητικές επιπτώσεις τις να χτυπά όλες τις εθνικές οικονομίες, τον Σεπτέμβριο του 2008. Η Ελλάδα δεν ήταν η εξαίρεση στο κανόνα. Η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε μια ιδιαίτερα σημαντική αρνητική επίπτωση στους ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ στη χώρα μας. Εν κατακλείδι, η παγκόσμια οικονομική κρίση σε συνδυασμό με τα δημοσιονομικά ελλείμματα της χώρας (ένα συνεπές πρόβλημα είναι η τεράστια υστέρηση των εσόδων κάθε χρόνο, πολύ κάτω από το αναμενόμενο επίπεδο. Το 2010, το εκτιμώμενο κόστος της φοροδιαφυγής για την ελληνική κυβέρνηση ανήλθε σε πάνω από 20 δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως.⁹) και το συνεχή δανεισμό, οδήγησαν στην κατάρρευση της ελληνικής οικονομίας. Επιπλέον, δύο από τους μεγαλύτερους τομείς εισοδημάτων της χώρας, που είναι ο τουρισμός και η ναυτιλία, πλήγηκαν σοβαρά από την ύφεση, με πτώση των εσόδων κατά 15% το 2009.¹⁰

Υπό αυτές τις δυσμενείς συνθήκες για την ελληνική οικονομία, ο πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής, ο οποίος κυβέρνησε με μια μικρή πλειοψηφία των 152 βουλευτών, ανακοίνωσε πρόωρες εκλογές για τις 4 Οκτώβριο 2009. Είχε κατηγορηθεί από τους αντιπάλους του για την απόφασή του, λέγοντας ότι σκοπός του ανακοινώνοντας αυτές τις εκλογές ήταν να ξεφύγει από τη δύσκολη κατάσταση που ο ίδιος και η κυβέρνησή του είχαν δημιουργήσει.¹¹

Τον Φεβρουάριο του 2010, η νέα κυβέρνηση του Γιώργου Παπανδρέου (εξελέγη τον Οκτώβριο του 2009), αναθεώρησε το έλλειμμα του 2009 που προηγουμένως υπολογίζονταν στο 5%, στο ανησυχητικό 12,7% του ΑΕΠ.¹² Τον Απρίλιο του 2010, το έλλειμμα του 2009, που αναφερθήκαμε, αυξήθηκε περαιτέρω σε 13,6%¹³ και κατά το χρόνο της τελικής αναθεώρησής του υπολογίστηκε από το Συμβούλιο ECOFIN στο 15,6% του ΑΕΠ, έτσι αποδείχθηκε ότι είναι το υψηλότερο έλλειμμα απο οποιαδήποτε χώρα της ΕΕ το 2009. Αυτό οδήγησε την αξιολόγηση του ινστιτούτου Fitch να υποβαθμίσει την Ελλάδα από Α σε -Α.¹⁴

Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση αρνήθηκε να προχωρήσει άμεσα σε μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης, προκειμένου να καθησυχάσει τις αγορές. Στους επόμενους μήνες, η κυβέρνηση προχώρησε στην υλοποίηση των προεκλογικών υποσχέσεων, όπως η πληρωμή των επιδοτήσεων προς τις κοινωνικές ομάδες με χαμηλό εισόδημα.¹⁵ Συνεπώς μέχρι ενός σημείου στις προεκλογικές υποσχέσεις της κυβέρνησης, ήταν ο προϋπολογισμός για το 2010, που κατατέθηκε στη Βουλή στις 20 Νοεμβρίου 2009, η οποία περιελάμβανε την αύξηση του ποσοστού του πληθωρισμού, τους χαμηλούς μισθούς και τις συντάξεις. Ο προϋπολογισμός περιείχε επίσης μέτρα για τη μείωση του κόστους από τη μείωση των κρατικών δαπανών και περικοπές του λειτουργικού κόστους και την εκτιμώμενη αύξηση των εσόδων, κυρίως μέσω της αντιμετώπισης φορολογικών διαφυγών.¹⁶

Λίγο μετά την κατάθεση του προϋπολογισμού υπήρξαν νέες αρνητικές εξελίξεις όσον αφορά την πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας. Στις 8 Δεκεμβρίου, ο οίκος Fitch υποβάθμισε για δεύτερη φορά την ελληνική οικονομία σε BBB.¹⁷ Με τη σειρά του, ο οίκος Standard and Poor οδηγείται στις 16 Δεκεμβρίου στην υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη το πρόγραμμα της κυβέρνησης για δημοσιονομική εξυγίανση της χώρα ανεπαρκές. Η τρίτη υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας ήταν τον Δεκέμβριο του 23, αυτή τη φορά από την εταιρεία Moody's.¹⁸

Ο αριθμός για το ελληνικό δημόσιο χρέος στο τέλος του 2009, αυξήθηκε επίσης από την πρώτη εκτίμηση του Νοεμβρίου σε 269,3 δισεκατομμύρια € (113% του ΑΕΠ), σε μια αναθεωρημένη έκδοση σε € 299 700 000 000 (130% του ΑΕΠ).^{19 20} Η σημαντική προς τα πάνω αναθεώρηση από το επίπεδο του ελλείμματος και του χρέους, προκλήθηκε από λανθασμένη εκτίμηση και στατιστικά δεδομένα που είχαν υποβληθεί από τις ελληνικές αρχές το 2009, με αποτέλεσμα την ανάγκη για το ECOFIN να εκτελέσει σε βάθος Δημοσιονομικό Έλεγχο των ετών 2006-09. Αφού διεξήγαγε το δημοσιονομικό έλεγχο, το Συμβούλιο ECOFIN σημείωσε το Νοέμβριο του 2010, ότι όλα τα «μεθοδολογικά ζητήματα» είχαν καθοριστεί, και ότι οι νέες αναθεωρημένες εκδόσεις για την περίοδο 2006-2009 τελικά θεωρούνταν αξιόπιστες.

Παρά την κρίση, η δημοπρασία των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου τον Ιανουάριο του 2010 είχε προσφέρει με το ποσό των € 8 δισ. ευρώ των 5-ετών ομολόγων, την υπερκάλυψη κατά τέσσερις φορές. Στην

⁹ Greeks and the state: An uncomfortable couple, Christopher Torchia. *Bloomberg Businessweek*, Μάιος 3, 2010.

¹⁰ Greece sovereign debt-crisis, Andrew Michael Teo. *wordpress.com*, Σεπτέμβριος 14, 2011. (12/2/13)

¹¹ Απόδραση δια των εκλογών το σχέδιο Καραμανλή. *Ελευθεροτυπία*, Σεπτέμβριος 2, 2009.

¹² "Greece's sovereign-debt crunch: A very European crisis". *The Economist*, Φεβρουάριος 4, 2010. (12/2/13)

¹³ "Papandreou Faces Bond Rout as Budget Worsens, Workers Strike". *Bloomberg*, Απρίλιος 22, 2010. (12/2/13)

¹⁴ Υποβάθμιση απο τη Fitch μετά τον εκτροχιασμό της Ελλάδας. *Καθημερινή*, Οκτώβριος 23, 2009

¹⁵ Περισσότεροι δικαιούχοι για το επίδομα αλληλεγγύης. *Τα Νέα*, Νοέμβριος 18, 2009.

¹⁶ "Σφιχτός" στις αυξήσεις ο προϋπολογισμός του 2010. *Καθημερινή*, Νοέμβριος 18, 2009.

¹⁷ Υποβάθμιση της Ελλάδας σε BBB+ από τη Fitch. *Πρώτο Θέμα*, Δεκέμβριος 8, 2009.

¹⁸ Τρίτη υποβάθμιση της Ελληνικής οικονομίας τον Δεκέμβριο. *Καθημερινή*, Δεκέμβριος 23, 2009.

¹⁹ "Greek debt to reach 120.8 pct of GDP in '10 – draft", Ingrid Melander and Harry Papchristou. *Reuters*, Νοέμβριος 5, 2009. (12/2/13)

²⁰ Greece's sovereign-debt crisis: Still in a spin, *The Economist*, Απρίλιος 15, 2010. (12/2/13)

επόμενη δημοπρασία του Μαρτίου, οι *Financial Times* ανέφεραν και πάλι: "Η Αθήνα πούλησε € 5 δισ. σε 10ετή ομόλογα και έλαβε οφέλη για τρεις φορές αυτό το ποσό."²¹ Η συνεχιζόμενη επιτυχημένη δημοπρασία και πώληση των ομολόγων, ωστόσο ήταν δυνατή μόνο με το κόστος των αυξημένων αποδόσεων, η οποία σε αντάλλαγμα προκάλεσε περαιτέρω επιδείνωση του ελληνικού δημοσίου ελλείμματος. Ως αποτέλεσμα, οι οργανισμοί αξιολόγησης υποβάθμισαν την ελληνική οικονομία σε καθεστώς junk στα τέλη Απριλίου του 2010. Από πρακτική άποψη, αυτό προκάλεσε την ιδιωτική αγορά κεφαλαίων να παγώσει, έτσι ώστε όλες οι ελληνικές οικονομικές ανάγκες να καλύπτονται από τα διεθνή δάνεια διάσωσης, προκειμένου να αποφευχθεί μια κρατική χρεοκοπία.²² Τον Απρίλιο του 2010, εκτιμάται ότι μέχρι 70% ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου πραγματοποιήθηκαν από ξένους επενδυτές (κυρίως τράπεζες). Τα επόμενα δάνεια διάσωσης που καταβάλλονται στην Ελλάδα χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για την πληρωμή των μετοχών που έληγαν, αλλά και για τη χρηματοδότηση των συνεχιζόμενων ετήσιων ελλειμμάτων του προϋπολογισμού.

Η ελληνική οικονομία εκτροχιάζεται και τόσο το έλλειμμα όσο και το χρέος να αρχίζουν να αυξάνονται με ταχείς ρυθμούς. Στις 3 Μαΐου 2010, η Ελλάδα ζήτησε 80δισ. € από τις υπόλοιπες (15) χώρες του ευρώ και 30δισ. € από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Το αίτημα ήρθε με 3 συνημμένα μνημόνια:

1. «Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής» (ΜΟΧΠ)
2. «Τεχνικό Μνημόνιο Συνεννόησης» (DMS) και
3. «Μνημόνιο Κατανόησης για συγκεκριμένους όρους οικονομικής πολιτικής» (SPOP).

Οι υπογράφωντες την ελληνική πλευρά ήταν ο υπουργός Οικονομικών Γιώργος Παπακωνσταντίνου και ο πρόεδρος της Τράπεζας της Ελλάδας Γιώργος Προβόπουλος. Στις 8 Μαΐου 2010, εγκρίθηκε η "Δανειακή Διευκόλυνση" («Δάνειο Συμφωνία Διευκόλυνσης») από τις χώρες του ευρώ και ο "Διακανονισμός Χρηματοδότησης Άμεσης Ετοιμότητας" ("Stand-By συμφωνία") από το ΔΝΤ. Όλες αυτές οι συμφωνίες συχνά αποκαλούνται «Μνημόνιο» για συντομία.²³

Η ομάδα αποτελείται από εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ΕΚ), την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), επίσης γνωστή ως «τρίκα», η οποία αξιολογεί ανά τρίμηνο την πρόοδο της εφαρμογής των όρων του «Μνημονίου» (ΜΟΧΠ και SPOP) και αποφασίζει για την εκταμίευση της αντίστοιχης δόσης του δανείου.

Λέξεις κλειδιά: δανεισμός, χρέος, Συνθήκη Maastricht, η Goldman Sachs, Γιώργος Αλογοσκούφης, ECOFIN, αξιοπιστία της χώρας, ταχύτερα αναπτυσσόμενη οικονομία, τα δημοσιονομικά ελλείμματα, Οικονομικό Πρόγραμμα Προσαρμογής για την Ελλάδα, ο φόρος εισοδήματος της κυβέρνησης, ο τουρισμός και η ναυτιλία, ο Κώστας Καραμανλής, ο Γιώργος Παπανδρέου, Fitch, Standard & Poors, Moody's, Δημοσιονομικός Έλεγχος, μεθοδολογικά ζητήματα, τα ομόλογα, τα δάνεια διάσωσης, Μνημόνιο, Τρίκα.

2. Τα σημαντικότερα γεγονότα στην ελληνική πολιτική σκηνή το 2012.

Στα τέλη του Ιανουαρίου 2010 Πρόεδρος Παπανδρέου ευρισκόμενος στο Νταβός της Ελβετίας για το ετήσιο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ,²⁴ δέχτηκε την πρώτη δέσμη των οικονομικών μέτρων για την Ελλάδα και πείστηκε για την εφαρμογή των μέτρων αυτών από τους άλλους ξένους ηγέτες. Η χώρα ήταν σε άθλια οικονομική κατάσταση και αυτό που επεδιώκονταν, δεν ήταν η σωτηρία της χώρας, αλλά η ελεγχόμενη χρεοκοπία της. Στις 23 Οκτωβρίου συγκλήθηκε έκτακτη σύνοδος κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη δημιουργία ενός οριστικού σχεδίου για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους στην Ευροζώνη.²⁵ Η συνάντηση κατέληξε σε συμφωνία που ανακοινώθηκε το πρωί της 27ης Οκτωβρίου και είχε ως στόχο το «κούρεμα» του 50% του ελληνικού χρέους και το επιπλέον πακέτο βοήθειας των 130 δισ. € για την Ελλάδα. Σύμφωνα με τη συμφωνία, οι ιδιώτες θα δεχόταν οικειοθελώς τη μείωση της αξίας των ελληνικών ομολόγων στο 50%. Η συμφωνία συνοδεύεται από ένα πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής για τη περίοδο μέχρι το 2021 και δημιουργήθηκε ένας μηχανισμός μόνιμης εποπτείας στην Ελλάδα για τη συνεχή παρακολούθηση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων. Ταυτόχρονα, αποφασίστηκε η ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών με το ποσό των € 30 δισεκατομμυρίων και αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου ύψους ενός τρισεκατομμυρίου € του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.^{26 27}

²¹ Strong demand for 10-year Greek bond, *Financial Times*, Μάρτιος 4, 2010.

²² Standard & Poor's downgrade Greek credit rating to junk status by Wachman Richard and Fletcher Nick. *The Guardian*. Απρίλιος 27, 2010.

²³ Συμβάσεις δανεισμού: από την αγανάκτηση στις ανησυχίες και στις δυνατότητες λύσης. *Ελευθεροτυπία*. Μάιος 2, 2011.

²⁴ Η επέτειος του Νταβός. *Καθημερινή*, Ιανουάριος 26, 2011.

²⁵ Στις 23 Οκτωβρίου η έκτακτη σύνοδος Κορυφής. *Πρώτο Θέμα*, Οκτώβριος 10, 2011.

²⁶ Τρεις μήνες αγωνίας για 10 πέτρινα χρόνια. *Το Βήμα*, Οκτώβριος 29, 2011.

²⁷ Αύξηση των πόρων του EFSF στο 1τρις. Ευρώ. *Ναυτεμπορική*, Οκτώβριος 27, 2011. Παπανδρέου: Δημοψήφισμα για τη νέα σύμβαση. *Τα Νέα*, Νοέμβριος 3, 2011.

Παρά τα προτεινόμενα μέτρα, η χώρα δεν ήταν σε θέση να εφαρμόσει κανένα από αυτά, όχι μόνο λόγω της παρούσας οικονομικής κατάστασης, αλλά και λόγω της πολιτικής αστάθειας που οφειλόταν σε λάθος χειρισμό της κατάστασης από τον Γιώργο Παπανδρέου, ο οποίος προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στην αντιπολίτευση, τα άλλα κόμματα και στο εσωτερικό του κυβερνώντος κόμματος, με την ανακοίνωση της απόφασής του για διενέργεια δημοψηφίσματος σχετικά με τη νέα δανειακή σύμβαση, τη τελευταία ημέρα του Οκτωβρίου 2011.^{28 29}

Οι εξελίξεις στην Ελλάδα ήταν το κύριο θέμα της συνάντησης της G-20, στην οποία είχε προσκληθεί ο Έλληνας πρωθυπουργός. Στο περιθώριο της συνάντησης ήταν η καγκελάρια της Γερμανίας Άνγκελα Μέρκελ και ο Γάλλος Πρόεδρος Νικολά Σαρκοζί με τον πρωθυπουργό της Ελλάδας. Μετά τη συνάντηση, η Μέρκελ και ο Σαρκοζί ανακοίνωσαν ότι η έκβαση του δημοψηφίσματος θα καθορίσει ουσιαστικά την παραμονή της Ελλάδας στην ευρωζώνη. Επίσης ανακοίνωσαν ότι η εκταμίευση της έκτης δόσης της διάσωσης θα παγώσει μέχρι την έκβαση του δημοψηφίσματος.³⁰

Στις 3 Νοεμβρίου ο αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και Υπουργός Οικονομικών Ευάγγελος Βενιζέλος τάχθηκε κατά του δημοψηφίσματος, πιστεύοντας ότι "η θέση της Ελλάδας στο ευρώ είναι μια ιστορική κατάκτηση της χώρας που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί". Τα κεκτημένα του ελληνικού λαού δεν μπορούν να εξαρτώνται από ένα δημοψήφισμα. Έχοντας παραιτηθεί από την ιδέα ενός δημοψηφίσματος, ο Πρωθυπουργός ήταν σε θέση, στις 4 Νοεμβρίου, να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από το κοινοβούλιο με 153 ψήφους υπέρ (η Λούκα Κατσέλη ψήφισε επίσης υπέρ και επανασυνδέθηκε στο ΠΑΣΟΚ) και 145 ψήφους κατά.³¹ Την Κυριακή 6 Νοεμβρίου συναντήθηκε στο προεδρικό μέγαρο με τον Πρόεδρο της αντιπολίτευσης Αντώνη Σαμαρά, ενώπιον του Προέδρου της Δημοκρατίας. Η συνάντηση ήταν μια συμφωνία μεταξύ των δύο πολιτικών ηγετών για να σχηματίσουν μια κυβέρνηση συμμαχίας (συγκυβέρνηση).³² Τετραήμερες ήταν οι διαβουλεύσεις για την επιλογή του προσώπου που θα οδηγήσει το νέο κυβερνητικό σχήμα από τα κομματικά επιτελεία του ΠΑΣΟΚ, της ΝΔ και του ΛΑΟΣ. Οι διαδικασίες ολοκληρώθηκαν στις Πέμπτη 10 Νοεμβρίου, όταν Λουκάς Παπαδήμος επελέγη ως νέος πρωθυπουργός.³³ Η νέα κυβέρνηση που αποτελούνταν από έξι μέλη της Νέας Δημοκρατίας, τέσσερα από το ΛΑΟΣ και σχεδόν όλα τα στελέχη της κυβέρνησης Παπανδρέου ορκίστηκε την επόμενη ημέρα.³⁴ Την ίδια στιγμή η πραγματική οικονομία συνεχίζει να επιδεινώνεται με την ανεργία να φθάνει ένα νέο ρεκόρ για το μήνα Αύγουστο, 18,4%³⁵ και ακόμη υψηλότερα κατά το μήνα Νοέμβριο, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ, σε 20,9%.³⁶ Η επιδείνωση της οικονομίας αντικατοπτρίζεται σε όλο και περισσότερες περιπτώσεις καθώς παρουσιάζονται θέματα υποσιτισμού στα σχολεία. Στα τέλη του Ιανουαρίου 2012, το Υπουργείο Παιδείας ανακοίνωσε την δημιουργία σχολικών συσσιτίων για τους μαθητές ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα.³⁷ Τα νέα μέτρα που συνοδεύουν το μνημόνιο που εγκρίθηκε από την κυβέρνηση στις 10 Φλεβάρη 2012 περιλαμβάνει τα εξής:

- α) 22% μείωση του κατώτατου μισθού σε όλα τα κλιμάκια του βασικού μισθού (από 751 € έως 586 €) και το 32% των νεοεισερχομένων έως 25 ετών.
- β) Κατάργηση 150.000 θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα μέχρι το 2015, εκ των οποίων 15.000 το 2012.
- γ) Ατομικές συμβάσεις ή επιχειρησιακές και όχι τομεακές. Κατάργηση της θητείας σε κρατικές επιχειρήσεις και υπό κρατικό έλεγχοι τράπεζες.
- δ) Περικοπές συντάξεων, των επιδομάτων, των δαπανών για την υγεία, την άμυνα, τις λειτουργίες του κράτους και τις εκλογές.

Εξάλειψη της εργατικής κατοικίας και Στέγασης.

- ε) Στόχος αύξηση των τιμών και την ενοποίηση του φόρου ακίνητης περιουσίας.
- ς) Πλήρες άνοιγμα 20 κλειστών επαγγελματιών.
- ζ) Αύξηση των εισιτηρίων στις δημόσιες μεταφορές και στον ΟΣΕ κατά 25%.
- η) Κλείσιμο 200 εφοριών, διαγραφή των εξαιρέσεων για το χαμηλό ΦΠΑ για τα νησιά.

²⁸ Παπανδρέου: Δημοψήφισμα για τη νέα σύμβαση. *Τα Νέα*, Νοέμβριος 3, 2011. Greece crisis: Papandreou's referendum is a gamble too far, Costas Lapavitsas. *The Guardian*, Νοέμβριος 1, 2011.

²⁹ Greece crisis: Papandreou's referendum is a gamble too far, Costas Lapavitsas. *The Guardian*, Νοέμβριος 1, 2011. Μέρκελ-Σαρκοζί υπαγορεύουν τους όρους του δημοψηφίσματος. *Ελευθεροτυπία*, Νοέμβριος 3, 2011.

³⁰ Μέρκελ-Σαρκοζί υπαγορεύουν τους όρους του δημοψηφίσματος. *Ελευθεροτυπία*, Νοέμβριος 3, 2011.

³¹ Ψήφο εμπιστοσύνης έλαβε η κυβέρνηση Παπανδρέου. *Το Βήμα*, Νοέμβριος 4, 2011.

³² Καταρχήν συμφωνία στη συνάντηση Παπούλια - Παπανδρέου - Σαμαρά. *Το Βήμα*, Νοέμβριος 6, 2011.

³³ Economist Named to Lead Greek Unity Government, Suzanne Daley. *New York Times*, Νοέμβριος 10, 2011.

³⁴ Lucas Papademos sworn in as Greece's prime minister, Helena Smith. *The Guardian*, Νοέμβριος 11, 2011.

³⁵ Σπάει όλα τα ρεκόρ η ανεργία τον Αυγουστο. *Ελευθεροτυπία*, Νοέμβριος 10, 2011.

³⁶ Ρεκόρ όλων των εποχών στην ανεργία το Νοέμβριο, Θανάσης Παπαδήσ. *Ημερησία*, Φεβρουάριος 10, 2012.

³⁷ Αρχίζουν συσσίτια σε 18 σχολεία στην Αττική, Δ.Τζαθας. *Τα Νέα*, Ιανουάριος 31, 2012.

Τα νέα μέτρα του δεύτερου μνημονίου οδήγησαν στην παραίτηση της κυβέρνησης και την απόσυρση των μελών του ΛΑΟΣ,³⁸ λίγες ημέρες πριν από την έγκρισή τους. Το δεύτερο μνημόνιο συζητήθηκε στη Βουλή στις 12 Φεβρουαρίου 2012 («Έγκριση των σχεδίων συμφωνιών χρηματοδοτικής διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ETCH.S.), η ελληνική κυβέρνηση και η Τράπεζα της Ελλάδας, το σχέδιο του μνημονίου συμφωνίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδας και άλλων επειγόντων μέτρων για τη μείωση του δημόσιου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας. ") και ψηφίστηκαν τις πρώτες πρωινές ώρες της 13ης Φεβρουαρίου. 199 βουλευτές ψήφισαν υπέρ, 5 κατά και 74 ψήφισαν παρώντες.³⁹

Στις 9 Μαρτίου ολοκληρώθηκε με επιτυχία το PSI. Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα έφθασε το 95,7%.⁴⁰ Για τα άλλα ομόλογα των 8,5 δισ. ευρώ, παρατάθηκε μέχρι τις 20 Απριλίου.⁴¹ Η απόφαση της κυβέρνησης να συμπεριλάβει ρήτρες συλλογικής δράσης (CAC) θεωρήθηκε ένα πιστωτικό γεγονός στην Ειδική Εποτροπή της Διεθνούς Ένωσης Συμφωνιών Ανταλλαγής και Παραγωγών (ISDA) και οδήγησε στην ενεργοποίηση των ασφαλιστρών έναντι χρεωκοπίας (CDS) 3.200.000.000 ευρώ.⁴² Στις 11 Απριλίου, ο πρωθυπουργός Λουκάς Παπαδήμος ανακοίνωσε την ημερομηνία των εκλογών. Η ημερομηνία ορίστηκε για τις 6 Μαΐου. Το αποτέλεσμα των εκλογών στις 6 Μαΐου οδήγησε σε μια ριζική αλλαγή στο πολιτικό τοπίο. Τα ποσοστά των κομμάτων του συνασπισμού συρρικνώθηκαν σημαντικά, ενώ εντυπωσιακή ήταν η αύξηση του ποσοστού των κομμάτων που εξέφραζαν την αντίθεσή τους στην κυβερνητική πολιτική. Από την κατακεραματισμένη πολιτική σκηνή δεν έγινε τελικά κυβέρνηση. Στις 16 Μαΐου, διορίστηκε μεταβατική κυβέρνηση με επικεφαλής τον πρωθυπουργό Παναγιώτη Πικραμένο και νέες εκλογές ανακοινώθηκαν για τις 17 Ιουνίου.⁴³ Οι εκλογές της 17ης Ιουνίου βγάδουν ως το πρώτο κόμμα, Νέα Δημοκρατία, αλλά χωρίς αυτοδυναμία. Με τη συνεργασία του ΠΑΣΟΚ και της Δημοκρατικής Αριστεράς (ΔΗΜΑΡ) επιτεύχθηκε μια κυβέρνηση με τον Αντώνη Σαμαρά ως πρωθυπουργό. Στη διάρκεια των διαπραγματεύσεων με την τρόικα, η κυβέρνηση κατέληξε στο πλαίσιο της μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής στρατηγικής 2013-2016. Το σχέδιο κατατέθηκε στο Κοινοβούλιο στις 5 Νοεμβρίου, ως ένα άρθρο με 216 σελίδες, με τη διαδικασία του κατεπείγοντος. Περιλάμβανε μέτρα των 18,9 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 9.400 εκατομμύρια για το έτος 2013.⁴⁴ Αυτό ψηφίστηκε στις 7 Νοεμβρίου με 153 ψήφους από τις κοινοβουλευτικές ομάδες της Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ.⁴⁵ Το νομοσχέδιο περιλάμβανε:

- 1) Αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης κατά 2 χρόνια από 01/01/2013.
- 2) Μείωση των συντάξεων 5 έως 15%, από 1.000 ευρώ και άνω
- 3) Μειώσεις στο εφάπαξ έως 83%.
- 4) Κατάργηση της καθολικότητας της Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας.
- 5) Κατάργηση των δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα, καθώς και το επίδομα αδειας για τους δημοσίους υπαλλήλους και τους συνταξιούχους.
- 6) Μείωση του χρόνου προειδοποίησης απολύσεις σε 6 μήνες αντί για 4.
- 7) Περικοπές σε ειδικά μισθολόγια.
- 8) Ένταξη σε ένα ενιαίο μισθολόγιο των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ.
- 9) Εφαρμογή της διαθεσιμότητας ενός έτους σε μειωμένο μισθό για τους υπαλλήλους της κυβέρνησης, οι θέσεις των οποίων καταργούνται.
- 10) Κατάργηση των πολλών οικογενειακών επιδομάτων και αντικατάστασή τους από ένα ενιαίο επίδομα υποστήριξης παιδιών.
- 11) Αύξηση φόρου φυσικού αερίου στα 23 λεπτά.
- 12) Εισαγωγή έκτακτης εισφοράς στα φωτοβολταϊκά.
- 13) Αντίτιμο των 25 ευρώ για νοσηλεία.

Λέξεις κλειδιά: Νταβός, το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ, οικονομικά μέτρα, ελεγχόμενη πτώχευση, κούρεμα, φορολογική περίοδο προσαρμογής, ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών, δημοψήφισμα, κυβέρνηση συνασπισμού, η ανεργία, η κακή διατροφή στα σχολεία, το δεύτερο μνημόνιο, PSI, ρήτρες συλλογικής δράσης (CAC), ο πρωθυπουργός Λουκάς Παπαδήμος, μεταβατική κυβέρνηση, ο Πρωθυπουργός Παναγιώτης Πικραμένος, εκλογές, ο πρωθυπουργός Αντώνης Σαμαράς, συνεργασία του ΠΑΣΟΚ και της Δημοκρατικής Αριστεράς, οι διαπραγματεύσεις, το σχέδιο νόμου.

³⁸ Νευρική κρίση στην κυβέρνηση. *Τα Νέα*, Φεβρουάριος 10, 2012.

³⁹ "Ναι" στο Μνημόνιο από 199 βουλευτές και "Όχι" από 74, Λ. Σταυροπουλος. *Το Βήμα*, Φεβρουάριος 12, 2012.

⁴⁰ Στο 95,7% η συμμετοχή στο ελληνικό PSI, ξεπέρασε κάθε προσδοκία. *Τα Νέα*, Μάρτιος 9, 2012.

⁴¹ Παράταση έως τις 20 Απριλίου για το PSI. *Τα Νέα*, Απρίλιος 5, 2012.

⁴² Ενεργοποίησε τα CDS. *Το Έθνος*, Μάρτιος 10, 2012.

⁴³ Ορκίστηκε η υπηρεσιακή κυβέρνηση Πικραμένου. *Το Βήμα*, Μάιος 17, 2012.

⁴⁴ Στα 18,9 δισ. ευρώ ο "λογαριασμός" της επιμήκυνσης, Κ. Πλαντζος, *Πρώτο Θέμα*, Νοέμβριος 1, 2012.

⁴⁵ Σαρωτικές αλλαγές φέρνει το πολυνομοσχέδιο. *Το Έθνος*, Νοέμβριος 6, 2012.

3) Οι απεργίες και η κοινωνική αντίσταση στην Ελλάδα.

Η προτεινόμενη πολιτική της τρόικας και τα μέτρα που απαιτούνται για την υλοποίηση, προκάλεσε ένα μεγάλο κύμα αντίδρασης του ελληνικού λαού, η οποία εκφράζεται μέσα από γενικές απεργίες.

Οι πιο σημαντικές είναι οι εξής:

Η πανελλαδική απεργία της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ στις 18 Οκτωβρίου 2012 (ημέρα της συνεδρίασης της συνόδου κορυφής της ΕΕ)

Η πανελλαδική απεργία της ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, φαρμακοποιών, τραπεζικών υπαλλήλων, δικηγόρων, δημοσιογράφων και όλων των μέσων μαζικής μεταφοράς(μετρό, μετρό, τραμ, ταξί, κ.λπ.), ακόμη και πλοίων, Εθνικής Ομοσπονδίας Ταχυδρομίων, Εθνικής Συνομοσπονδίας Ελληνικού Εμπορίου (ΕΣΕΕ) και Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών και Εμπόρων Ελλάδας (ΓΣΕΒΕΕ), ΓΕΝΟΠ-ΔΕΗ κλπ, η οποία άρχισε στις 6 και 7 Νοεμβρίου, αλλά τελικά συνεχίστηκε σε όλον σχεδόν τον μήνα.^{46 47}

Η πανελλαδική απεργία της ΑΔΕΔΥ στις 19/12/12 και, τέλος,

Η πανελλαδική απεργία της ΓΣΕΕ, των γιατρών, των μέσων μαζικής μεταφοράς, των δικηγόρων, των δημοσιογράφων, του ΟΜΕ-ΟΤΕ, των τραπεζικών υπαλλήλων και των εκπαιδευτικών.

Οι απαιτήσεις όλων αυτών των απεργιών ήταν κοινές. Τα αιτήματα αυτών των συνδικάτων, ήταν η κατάργηση όλων των συμφωνιών σχετικών με μνημόνια και δανειακές συμβάσεις και η μη υιοθέτηση των νέων βάρβαρων μέτρων που εξουθενώνουν οικονομικά τους εργαζομένους και τους συνταξιούχους.

Όσον αφορά το ερώτημα του τι έχει επιτευχθεί με τις απεργίες των συνδικάτων, η γενική αίσθηση είναι ότι δεν επιτεύχθηκε σχεδόν τίποτα που να σχετίζεται με το Μνημόνιο και τα μέτρα. Με άλλα λόγια, η συνεχής κινητοποιήσεις όλων αυτών των μηνών ήταν απλώς αναποτελεσματικές. Δεν σταμάτησαν τη δράση. Δεν εμπόδισαν τις τάσεις και τη δυναμική της αύξησης της ανεργίας.

Όλα αυτά σημαίνουν ότι δεν έπρεπε να υπάρξουν διαμαρτυρίες, διαδηλώσεις και απεργίες εναντίον των μέτρων και του Μνημονίου; Φυσικά όχι. Έπρεπε να γίνουν. Όταν το εισόδημα και το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων είναι τόσο δραματικά υποβαθμισμένο, οι άνθρωποι μπορούν μόνο να αντισταθούν μέσω της διαμαρτυρίας και της απεργίας. Αλλά το ερώτημα είναι πώς πρέπει να οργανώνεται η κινητοποίηση των συνδικάτων. Κάποιος μπορεί να υποθέσει ότι δεν είναι οργανωμένες για να διαδηλώσουν για τις ιδεολογικές πεποιθήσεις τους, αλλά για να αποφέρουν απτά αποτελέσματα, για να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη για τους εργαζόμενους, για να αποτραπεί η αθέμιτη και άκρως επιζήμια δράση. Αλλά αυτό προφανώς δε συνέβη. Τα μέτρα πέρασαν και άρχισαν να εφαρμόζονται. Αντ' αυτού, ήταν η κατάχρηση των απεργιών και ειδικά «γενική απεργία», το λάθος. Η γενική απεργία είναι μια κορυφαία πράξη του συνδικαλιστικού κινήματος. Δεν πρέπει να συμβένει κάθε πέντε ημέρες. Σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες (Βρετανία, Γαλλία) εξακολουθεί να θεωρείται ο καταλύτης που μπορεί να ανατρέψει καταστάσεις, κυβερνήσεις, καθεστώτα, νεκρώσει τη χώρα. Γι' αυτό καταφεύγουν σε μια γενική απεργία με μεγάλη φειδώ και στοχευμένη στρατηγική που, ακόμη και αν δεν ανατρέψει καθεστώτα, να φέρει κάποια απτά, συγκεκριμένα αποτελέσματα. Εδώ υπήρξαν πολλές γενικές απεργίες των τελευταίων ετών με ελάχιστα αποτελέσματα και το ένα μνημόνιο διαδέχεται το άλλο. Στην Ισπανία, για παράδειγμα, οι απεργίες φαίνεται ότι μέχρι στιγμής έχουν φέρει κάποια αποτελέσματα, καθώς η χώρα δεν υπέβαλε αίτηση για ένα «σχέδιο διάσωσης» και μάλιστα υπο τους όρους του μνημονίου. Ορισμένα αποτελέσματα επίσης, υπήρξαν στην Πορτογαλία και την Ιταλία. Ωστόσο, αυτές οι απεργίες ήταν μετρημένες και στοχευμένες. Γενικότερα, αν η απεργία δεν είναι απλώς μια εκδήλωση των ιδεολογικών πεποιθήσεων, τότε η αποτελεσματικότητά της δεν μπορεί παρά να είναι το ένα κριτήριο για την οργάνωση και την εκδήλωση. Τα μέτρα που ελήφθησαν στην Ελλάδα προέρχονται κυρίως από την ΕΕ (και μερικά από το ΔΝΤ), ως προϋπόθεση για τη χορήγηση της χρηματοδοτικής συνδρομής για να μη πτώχευσει η χώρα. Πρόκειται για μέτρα με διεθνικό χαρακτήρα προέλευσης και επιβολής. Οι απεργίες είναι γεγονότα που εντάσσονται στο εθνικό πλαίσιο και στοχεύουν "κατά" της κυβέρνησης του έθνους κράτους.⁴⁸

Λέξεις κλειδιά: μεγάλο κύμα της αντίδρασης, πανελλαδική απεργία, ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, συνδικάτα, αναποτελεσματική κινητοποίηση.

⁴⁶ n Greece, When Everything Grinds to a Halt, Nobody Is Surprised, Philip Pangalos and Alkman Granitsas. *The Wall Street Journal*, Δεκέμβριος 20, 2012.

⁴⁷ Μαζική η συμμετοχή στο συλλαλητήριο ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ – ΠΑΜΕ, Νεκρός 67 χρονος διαδηλωτής από ανακοπή καρδιάς, Δ. Βυθουκλας, Γ. Πολιοπουλος, Δ. Γαλανης, Α. Χεκμογλου. *Το Βήμας*, Οκτώβριος 18, 2012.

⁴⁸ Τί επιτυγχάνουν οι απεργίες;, Π.Κ. Ιωακειμίδης. *Τα Νέα*, Νοέμβριος 9, 2012.

4. Ελλάδα και ευρώ

Και ανάμεσα σε όλη την αναταραχή και χάος στη χώρα, λόγω των γενικών απεργιών, εμφανίστηκε το πρώτο προπαγανδιστικό σενάριο που αναφέρεται στην έξοδο της χώρας από το ευρώ και την επιστροφή της στη δραχμή, τη λεγόμενη: GREXIT. Ένα σενάριο το οποίο συζητείται εδώ και αρκετό καιρό στα μέσα ενημέρωσης και κατά τη διάρκεια του οποίου η Ελλάδα θα αναζητήσει η ίδια την έξοδο τη. Δεδομένου όμως ότι δεν υπάρχει κανένας νόμος ή η αρχή σύμφωνα με τους κανόνες της ευρωζώνης, κάτι τέτοιο δε θα ωφελήσει ούτε και την ίδια την Ευρωζώνη, καθώς θα φανεί ότι είναι ανίκανη να οδηγήσει στην οικονομική ανάκαμψη και ανάπτυξη της χώρας μέλη της. Μέχρι στιγμής, το γεγονός παραμένει απλά ένα σενάριο και ένα προπαγανδιστικό μήνυμα, καθώς η χώρα γενικότερα, η ζώνη του ευρώ και η ΕΕ κάνουν ό, τι μπορούν για να βοηθηθεί η χώρα, να παραμείνει στη ζώνη του ευρώ. Επιπλέον μια πιθανή επιστροφή στην δραχμή δεν θα ωφελήσει την Ελλάδα αφού δε θα υπάρξει υποτίμηση του δανείου και θα αυξηθεί η αξία του στο ποσό των δραχμών, θα υπάρξει επίσης δυσκολία στο εμπόριο και τις συναλλαγές και γενικότερα η χώρα θα επιστρέψει στην περίοδο πριν ευρωζώνης, με όλα τα μειονεκτήματα που αυτό συνεπάγεται. Επιπλέον, μια πιθανή αποχώρηση ενός κράτους μέλους από την ΟΝΕ θα σήμαινε την κατάρρευση του συνολικού οικοδομήματος της Ε.Ε. και της ευρωζώνης.⁴⁹

Λέξεις κλειδιά: προπαγανδιστικό μήνυμα.

5. Εξωτερική ελληνική πολιτική.

Η Ελλάδα ευρισκόμενη σε μια κατάσταση οικονομικής κρίσης αντιμετωπίζει προβλήματα και στην εξωτερική πολιτική, η οποία ξεκινά από την έλλειψη πόρων, το χαμηλό κύρος, τις προτεραιότητες που προκύπτουν από την κρίση, την αδράνεια των αξιωματικών και τις εσωτερικές διαφωνίες. Σε κάθε περίπτωση, ακόμη και σε περιόδους οικονομικής κρίσης, ένα κράτος μπορεί να έχει μια ικανή και αποτελεσματική εξωτερική πολιτική. Η ελληνική εξωτερική πολιτική από το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου επιδιώκει με συνέπεια την ειρήνη, τη σταθερότητα, την ασφάλεια, τη συνεργασία με τις γειτονικές χώρες και η ανάπτυξη της χαρακτηρίζεται από τον Ευρω-Ατλαντικό προσανατολισμό και δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συμμόρφωση με τις διεθνείς συνθήκες και τους κανόνες της καλής γειτονίας. Η παραδοσιακή ατζέντα των θεμάτων περιλαμβάνει τα εξής:

- Την άρση των συνεπειών της παράνομης στρατιωτικής εισβολής και κατοχής από της Τουρκίας στη Κύπρο.
- Μια λύση στο ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ και
- Την αντιμετώπιση της αυξανόμενης επιθετικότητας της Τουρκίας, όπως αυτή εκφράζεται από την ηγεμονική φύση της πολιτικής της.

Η εξωτερική πολιτική αντιμετωπίζει επιπλέον δυσκολίες λόγω της οικονομικής κρίσης και τις πηγές της αστάθειας που προκύπτουν στο διεθνές περιβάλλον στην Ελλάδα. Και αυτό σημαίνει ότι η ελληνική εξωτερική πολιτική θα πρέπει να επιτελέσει περισσότερη δουλειά για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης στην ίδια τη χώρα και να συμβάλει στη συνολική προσπάθεια για να βγει από αυτό και, φυσικά, να συνεχίσει να διαχειρίζεται τα συνήθη θέματα. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να αναληφθούν μεγαλύτερες ευθύνες και να ανταποκριθεί σε αυτές με λιγότερους υλικούς και ανθρώπινους πόρους.

Αυτές οι δυσκολίες δεν είναι ανυπέρβλητες. Χρειάζεται μια ιεράρχηση των προτεραιοτήτων, η ορθολογική διαχείριση των πόρων και η ευαισθητοποίηση αυτών που είναι υπεύθυνοι για την εξωτερική πολιτική.

Πρώτη προτεραιότητα είναι να διαχειριστεί την οικονομική κρίση και την ορθή κατανομή του εργατικού δυναμικού. Οι διαπραγματεύσεις στην ΕΕ και το ΔΝΤ γίνεται κυρίως από το Υπουργείο Οικονομικών. Στην προσπάθεια αυτή το Υπουργείο Εξωτερικών θα πρέπει να βοηθήσει κρατώντας την προσοχή του στην «παραδοσιακή» εξωτερική πολιτική στα θέματα της κρίσης.

Ένα τέτοιο ζήτημα είναι η υποβίβαση του κύρους της χώρας, λόγω της οικονομικής κρίσης. Η εικόνα της χώρας έχει ποικιλοτρόπως και συχνά αμαυρωθεί. Αυτός είναι ο λόγος που η ηγεσία της χώρας πρέπει να κάνει ό, τι είναι δυνατόν για να αποκατασταθεί το κύρος και η εικόνα της και να στείλει μηνύματα προς όλες τις κατευθύνσεις, πρώτον, ότι η χώρα εκπληρώνει τις δεσμεύσεις της και κινείται προς τα οικονομικά προβλήματα διαχείρισης, δεύτερον, ότι εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της σε θέματα χρέους και άλλης εξωτερικής πολιτικής και άμυνας. Η αποκατάσταση του κύρους του κράτους και τη βελτίωση της εικόνας του, είναι μια μεγάλη ευθύνη. Επιπλέον, οι υπηρεσίες που σχετίζονται με την εξωτερική πολιτική πρέπει να

⁴⁹ Αν η Ελλάδα έβγαινε από το ευρώ, Τ Κουκάκης. *Τα Νέα*, Μάιος 20, 2012.

παραδώσουν στο εσωτερικό και στο εξωτερικό το μήνυμα της ορθολογική και της βέλτιστης διαχείρισης των διαθέσιμων ακόμη και περιορισμένων πόρων. Η εξωτερική πολιτική πολύ περισσότερο από ό, τι άλλες πολιτικές που προσφέρονται σε αυτή την κατεύθυνση, δεν απαιτεί υποδομές, όπως οι μεταφορές, η υγεία, η εκπαίδευση ή ο εξοπλισμός όπως η άμυνα. Η χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών της επικοινωνίας και τα εργαλεία που είναι ήδη διαθέσιμα στη χώρα ή η ενεργοποίηση του ελληνικού λαού στο εξωτερικό θα μπορούσε να βοηθήσει να αποκατασταθεί το κύρος και η εικόνα και δεν απαιτεί ιδιαίτερες δαπάνες. Ιδιαίτερη προσοχή, επίσης, θα πρέπει να δοθεί στην ορθολογική εντατικοποίηση του ήδη υφιστάμενου θεσμού, της οικονομική διπλωματίας, σε μια προσπάθεια για την προσέλκυση νέων επενδύσεων και την προώθηση αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται στη χώρα μας. Επιπλέον, είναι ζωτικής σημασίας ο εξορθολογισμός των αμυντικών δαπανών, αλλά χωρίς περικοπές ή μέτρα για να τεθεί εκτός κινδύνου η εθνική ασφάλεια και να μην υπονομευθούν οι δυνατότητες της εξωτερικής πολιτικής. Ο εξορθολογισμός ο οποίος είναι ένα σημαντικό μέρος της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας, σημαίνει όχι μόνο τη μείωση του κόστους, αλλά σημαίνει επίσης την κατάργηση, την αναδιοργάνωση ή ακόμα και τη δημιουργία νέων υπηρεσιών. Ειδικά απαιτεί αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων και ειδικό σχεδιασμό για τις στρατηγικές και τον έλεγχο της ύπαρξης και της επιβολής του νόμου. Ο εξορθολογισμός σημαίνει επίσης τον συντονισμό της χρήσης των υφιστάμενων ποσοστών ενέργειας, των ρυθμών ανάπτυξης και της συνεργείας των ενδιαφερομένων. Με τον εξορθολογισμό η οργάνωση και ο σχεδιασμός της εξωτερικής πολιτικής μπορεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την αποτίμηση των ανακατατάξεων στο διεθνές σύστημα και τη σύνταξη της σχετικής πολιτικής, έτσι ώστε, ανεξάρτητα από πολιτικά ή οικονομικά ζητήματα, να μην παρατηρηθούν απροσδόκητες συνέπειες. Κάθε κρίση περιέχει την πιθανότητα πρόκλησης μεγάλων ζημιών ή καταστροφής, αλλά περιέχει επίσης ένα το μεγάλο στοιχείο της ευκαιρίας.⁵⁰

Λέξεις κλειδιά: έλλειψη πόρων, το χαμηλό κύρος, οι προτεραιότητες που προκύπτουν από την κρίση, η αδράνεια των αξιωματικών και τις εσωτερικές διαφωνίες, ειρήνη, σταθερότητα, ασφάλεια, συνεργασία με τους γείτονες, καταμερισμός της εργασίας, η οικονομική διπλωματία, Εξορθολογισμός.

Συμπέρασμα

Η Ελλάδα είναι μια χώρα που έχει περάσει από πολλές δυσκολίες, αλλά σε κάθε δυσκολία κατάφερε να βγει νικήτρια. Σε κάθε χώρα και σε κάθε περίοδο υπάρχει ακμή και παρακμή, έτσι συμβαίνει και στην Ελλάδα. Παρά την οικονομική κρίση, υπάρχει μια καθημερινή μάχη για ένα καλύτερο μέλλον. Μπορεί να πάρει πολύ χρόνο για να επανέλθει στην περίοδο της ευημερίας, αλλά αυτό θα επιτευχθεί με τον έναν ή τον άλλο τρόπο. Επιπλέον, μια τέτοια κρίση ίσως να ήταν και αναγκαία για τη χώρα, ώστε να βρει τις αδυναμίες της και να προσπαθήσει να τις βελτιώσει ή να τις εξαλείψει. Επιπλέον, όντας κράτος μέλος της ΕΕ και της ζώνης του ευρώ, έχει διασφαλίσει ένα πολύ σημαντικό κλειδί για την πρόδοό της στο μέλλον.

© DKE 2013

<http://www.southeast-europe.org>
dke@southeast-europe.org

Σημείωση: *Αξιότιμοι Ερευνητές*, αν κάνετε κάποια αναφορά σε αυτό το άρθρο ή μέρος αυτού, παρακαλώ στείλτε μας email στο dke@southeast-europe.org. Παρακαλώ αναφερθείτε στο άρθρο όπως παρακάτω:

Χαρίκλεια Κοκκίνου Μανδαμαδιώτου: Ο χαρακτήρας της ελληνικής κρίσης. *Délkelet Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Τόμος 4. Νο.1 (Ανοιξη 2013) σελ. 9.

Σας ευχαριστώ για τη συνεργασία σας. *Ο Αρχισυντάκτης.*

⁵⁰ Κρίση και εξωτερική πολιτική, Η. Κουσκουβέλης, *Foreign Affairs* (η ελληνική έκδοση), Φεβρουάριος 5, 2012.